

MARIA CZERNIEWSKA
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

ZUŻYCIE PASZ TRĘŚCIWYCH W GOSPODARSTWACH CHŁOPSKICH (CZ. I)

Spasanie zbóż na tle ogólnego obrotu zbożami

Deficyt pasz tręściwych, występujący od szeregu lat w naszym kraju oraz konieczność wyrównania tego deficytu na drodze kosztownego importu zbóż zmusza do podejmowania możliwie wszechstronnej analizy spasania zbóż, w pierwszym rzędzie w gospodarstwach chłopskich.

Wieloletnie badania Instytutu Ekonomiki Rolnej, oparte na około 1200 gospodarstwach indywidualnych prowadzących rachunkowość rolną, pozwalają między innymi na dokonanie pewnej analizy obrotów zbożem, a wszczególności tej części zboża, która przeznaczona jest na spasanie.

Coroczne wyniki badań gospodarstw prowadzących rachunkowość, publikowane przez IER w wydawnictwach specjalnych¹, uwzględniają każdorazowo określenie reprezentatywności tych gospodarstw, toteż w tym miejscu nie będziemy tych spraw powtarzać.

W niniejszym opracowaniu zajmujemy się analizą obrotów zbożami w gospodarstwach prowadzących rachunkowość w latach 1952/53—1960/61. Ograniczymy się na razie do wyników obliczonych dla całego kraju. Jak zwykle będą to wartości średnie, uzyskiwane z przeliczenia na 1 gospodarstwo badane. Przeliczenia wyników na 1 gospodarstwo zobowiązują nas do przedstawienia w jakich granicach wahał się przeciętny obszar badanych gospodarstw oraz obszar zajęty pod zbożami w ciągu lat 1952/53—1960/61.

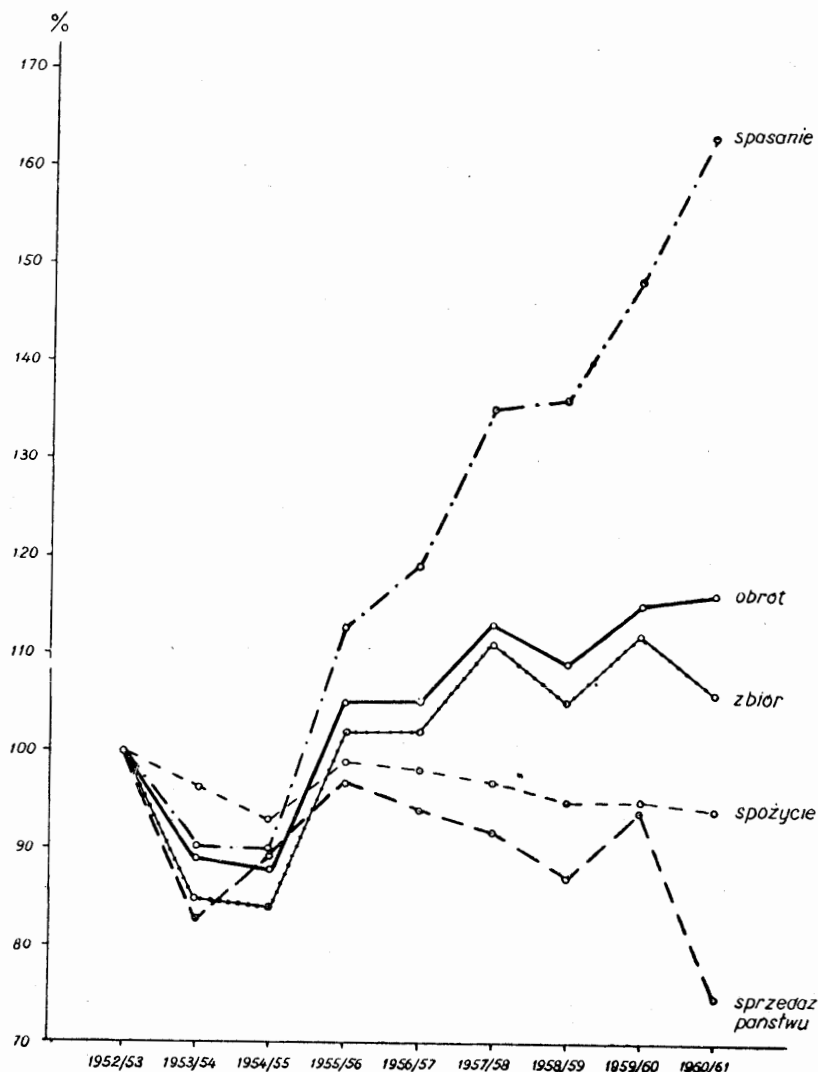
Lata	Obszar ogólny gospodarstwa	Obszar pod zbożami	Lata	Obszar ogólny gospodarstwa	Obszar pod zbożami
1952/53	6,06	2,69	1957/58	6,20	2,72
1953/54	6,09	2,67	1958/59	6,27	2,75
1954/55	6,09	2,60	1959/60	6,20	2,70
1955/56	6,16	2,63	1960/61	6,34	2,71
1956/57	6,15	2,64			

Zmienność zarówno obszaru ogólnego, jak też obszaru pod zbożami w omawianych latach jest niewielka, gdyż wynosi w pierwszym przypadku około 5%, a w drugim około 6% (różnica wartości skrajnych), co

¹ „Wyniki Rachunkowości Rolnej” wydawnictwo wewnętrzne IER. M. Czerniewska. Dochody Gospodarstw Chłopskich. Dodatki specjalne do Zagadnień Ekonomiki Rolnej (1958, 1959, 1960, 1961).

upoważnia nas do porównywania obrotów zbożami za dziewięć wymienionych lat bez większych zastrzeżeń.

Strukturę i dynamikę obrotów zestawiamy w tab. 1 i na wykresie 1. Największy udział w ogólnym obrocie zbożami stanowiło spasanie, któ-

Wykres 1. Dynamika poszczególnych elementów obrotu czterech zbóż razem w latach 1952/53—1960/61
Rok 1952/53 = 100

rego udział wzrósł w ciągu dziewięciu lat o 14%. W 1960/61 r. pula spasanania stanowiła przeszło 47% ogólnego obrotu — przychodu zbóż. Udział natomiast innych pozycji rozchodowych, jak wysiew, spożycie, a zwa-

szcza sprzedaż państwu, stale malał. W ciągu dziewięciu lat pula spasanania wzrosła o przeszło 60%.

Spasanie pszenicy (tab. 2) wzrosło przeszło trzy i półkrotnie, żyta przeszło dwukrotnie, natomiast owsa tylko o 25%, a spasanie jęczmienia wykazywało niewielkie wahania i właściwie utrzymywało się stale poniżej puli z 1952/53 r. Mówiąc o zbożach mamy na myśli spasanie ziarna i śruty łącznie.

Tabela 1

Procentowy udział podstawowych elementów w ogólnej puli obrotu 4 zbóż łącznie

Lata	Zbiór	Kupno od państwa ^a	Wysiew	Spoży- cie	Sprzedaż państwu	Zapas końco- wy	Spasa- nie
1952/53	85,6	3,0	10,9	20,6	18,4	6,2	33,4
1953/54	81,6	7,1	12,1	22,2	17,2	6,1	33,6
1954/55	81,9	7,2	11,4	21,8	18,7	6,1	34,3
1955/56	83,8	5,8	9,8	19,4	18,8	8,3	36,1
1956/57	83,3	4,6	10,1	19,2	16,4	8,5	38,0
1957/58	84,2	3,7	9,7	17,8	14,9	9,7	40,0
1958/59	82,1	4,8	9,8	18,0	14,7	8,3	41,6
1959/60	83,1	6,4	9,5	17,0	14,9	8,7	42,8
1960/61	78,5	9,0	9,0	16,8	11,9	7,4	47,2

^a Łączenie z ziarnem siewnym.

Tabela 2

Dynamika spasanania czterech zbóż oraz śruty i otrąb w Polsce
w latach 1952/53—1960/61
Rok 1952/53 = 100

Lata	Ziarno wraz ze śrutą					Śruta	Otręby	Mie- szanki treści- we
	4 zboża razem	psze- nica	żyto	jęcz- mień	owies			
1953/54	90	94	78	90	100	91	88	128
1954/55	90	107	95	76	91	91	90	164
1955/56	113	144	137	82	101	123	97	184
1956/57	120	185	148	81	104	121	99	156
1957/58	130	266	167	93	110	139	116	336
1958/59	136	283	165	88	114	131	118	512
1959/60	148	344	192	88	113	149	124	680
1960/61	163	368	214	95	125	171	94	716

Jak już mówiliśmy, spasanie stanowiło w 1960/61 r. około 50% ogólnej puli zbóż będących w obrocie w gospodarstwach chłopskich¹ (tzn.

¹ Szczegółowe dane liczbowe w tej kwestii zawiera praca — M. Czerniewska: Spasanie zbóż w gospodarstwach chłopskich. Studia i Materiały IER nr 51, s. 7, tab. 3.

zbiór + zapas początkowy + dokupno). Jednakże w stosunku do zbiorów udział spasanania jest znacznie większy i stanowi 60%. Poszczególne zboża różnią się pod tym względem znacznie. I tak, w stosunku do produkcji danego zboża w 1960/61 r. spasanie pszenicy wynosiło prawie 33%, żyta prawie 57%, jęczmienia 67% i owsa 87%. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że w stosunku do zbiorów w 1952/53 r. spasanie pszenicy stanowiło zaledwie 8,5%, żyta 30%.

Spasanie otrąb rośnie systematycznie i w 1959/60 r. wzrost ten w stosunku do 1952/53 r. wynosił 24%. Jednakże w 1960/61 r. nastąpił znaczny spadek spasanania otrąb, toteż ogólna ich pula wynosiła o 6% mniej niż w 1952/53 r. Zasadniczy wpływ na ten spadek wywierała zmniejszona pula pasz treściwych, sprzedawanych chłopom przez państwo.

Struktura spasanania zbóż

Podział spasyanych zbóż przedstawiamy w dwustronnym ujęciu: z jednej strony prezentujemy procentowy udział każdego zboża w ogólnej puli zbóż przeznaczanych na paszę dla poszczególnych rodzajów zwierząt gospodarskich; z drugiej zaś — udział każdego rodzaju zwierząt gospodarskich w spasanii poszczególnych zbóż. Poprzestaniemy na wskazaniu podstawowych proporcji nie zawierając ich z braku miejsca w tablicach.

W 1960/61 r. w ogólnej puli zbóż spasyanych pszenica stanowiła przeszło 9%, żyto — prawie 50%, jęczmień — około 10%, owies — 30% i 4% inne zboża. Odnotować należy stały wzrost udziału spasanania zbóż chlebowych oraz malejący udział zbóż pastewnych. Udział spasanej pszenicy wzrósł od 1952/53 r. prawie dwukrotnie, udział żyta wzrósł o przeszło 10%. Zmalał natomiast prawie o połowę udział spasanego jęczmienia udział owsa zaś zmalał o około 10%.

Analizując udział spasyanych zbóż przez poszczególne rodzaje inwentarza żywego możemy stwierdzić występowanie tych samych tendencji. O ile w 1952/53 r. spasano końmi 60% owsa, 7% jęczmienia i 33% żyta, to w 1960/61 r. spasione żyto stanowiło 45%, jęczmień 5% i owies tylko 47%.

Spasanie zbóż bydłem w 1960/61 r. opierało się prawie w 58% na życie, w 23% na owsie, w 10% na jęczmieniu, w 7% na innych zbożach oraz w 2% na pszenicy. W porównaniu do 1953/54 r. udział żyta zwiększył się o $\frac{1}{3}$, natomiast jęczmienia zmalał prawie o połowę i owsa o $\frac{1}{3}$.

Udział poszczególnych zbóż w spasanii trzodą w 1960/61 r. był następujący: żyto 61%, owies 18%, jęczmień 11% oraz inne zboża 10%. W stosunku do 1953/54 r. zmiany były podobne jak w spasanii bydłem.

Jak wynika z porównań, z biegiem lat żyto staje się podstawowym zbożem pastewnym dla bydła, trzody i nawet koni.

Spasanie zbóż drobiem opiera się w głównej mierze na pszenicy, której udział w 1960/61 r. w ogólnej puli zbóż spasyanych wynosił 40%, żyta i jęczmienia po 16 i owsa 27%. Tendencje zmian w spasanii zauważone poprzednio dla innych zwierząt i w tym przypadku są podobne.

Przechodząc obecnie do przedstawienia udziału poszczególnych zwierząt gospodarskich w spasyanych zbożach można stwierdzić, że ogólnie biorąc w 1960/61 r. 35% zbóż spasio koźmi, 9% bydłem, 37% trzodą i 19% drobiem. Porównanie za okres dziewięcioletni wskazuje, że udział

koni w spasaniiu zbóż stale maleje, udział trzody utrzymuje się na bardzo podobnym poziomie, natomiast rośnie udział bydła, zwłaszcza drobiu.

Pszienica spaszana jest prawie wyłącznie drobiem, choć w ostatnich dwóch latach około 10% spasa się trzodą. Ma to miejsce głównie na południu Polski.

Żyto prawie w 50% spasa się trzodą, od 30 do 40% końmi, około 10% — bydłem i około 5% — drobiem. Udział poszczególnych zwierząt w spasanym życie ulega wahaniom z roku na rok, lecz nie zaznaczyły się w badanym okresie jakieś wyraźne tendencje zniżkowe bądź wyżkowe. Wydawać się może, że nieznaczne wahania z roku na rok związane są raczej z wahaniami pogłowia, jak też z wahaniami urodzajów zbóż, ziemniaków i traw.

W spasaniiu jęczmienia największy jest udział trzody. W 1960/61 r. stanowił on 41%, a w 1952/53 r. 51%. Znaczy to, że udział ten jest stale i wyraźnie malejący. Następne miejsce zajmuje drób, którego udział w spasaniiu jęczmienia nieustanie rośnie (w 1953/54 r. 21 a w 1960/61 r. 31%). Jeśli chodzi o udział w spasanym jęczmieniu koni i bydła, to trudno tu stwierdzić wyraźne tendencje. Można powiedzieć, że udział koni wynosi około 18%, a bydła około 10%.

Owies w około 60% przeznaczony jest dla koni, w około 20% dla trzody, w około 10% (w ostatnim roku prawie w 17%) dla drobiu oraz w przeszło 7% dla bydła. Spasanie owsa, podobnie jak żyta, nie ujawnia wyraźnych długoletnich tendencji kierunkowych. Zaznacza się jednak w ostatnich dwóch latach pewne przesunięcie spasanego owsa na korzyść drobiu kosztem koni.

Rozdysponowanie otrębów dla poszczególnych zwierząt gospodarskich ujawnia wzrastający udział bydła i malejący udział trzody w ogólnej puli spasionej. O ile w 1953/54 r. udział bydła w spasanym otrębach wynosił 32, trzody 55%, o tyle w 1960/61 r. udział bydła stanowił 42, a trzody 41%. Udział koni w spasanym otrębach waha się od 3 do 4%, a drobiu wynosi około 10% (w ostatnich dwóch latach nastąpił wzrost do 12%).

Spasanie zbóż na tle ogólnej puli pasz

Materiały uzyskiwane z gospodarstw prowadzących rachunkowość pozwalają nie tylko na dość dokładne wyliczenia spasaniiu zbóż i otrębów, lecz dają one również możność, dzięki swej szczegółowości, szacunku ogólnego zużycia pasz w gospodarstwach, z uwzględnieniem poszczególnych rodzajów zwierząt. Wydaje się, że przedstawienie zużycia pasz treściwych na tle ogólnego zużycia pasz, przy posługiwaniu się dość konkretnymi danymi dla konkretnych gospodarstw, może do pewnego stopnia pogłębić nasze wiadomości w zakresie badanego tematu. Toteż będziemy się starali rozpatrzyć dynamikę i strukturę zużywanych pasz w przeliczeniu na 1 gospodarstwo, z uwzględnieniem pasz zużytych dla bydła, trzody, koni i drobiu. Wszystkie pasze wyrażono w jednostkach zbożowych.

Musimy wyjaśnić co skoniło nas do używania dla celów przeliczeniowych jednostek zbożowych. Głównym powodem, który zmuszał do zastosowania jakichkolwiek jednostek przeliczeniowych, była chęć uzyskania ogólnej puli zużywanych pasz, niezbędnej zarówno dla analizy

struktury spasanja, jak też dla porównania zużytych pasz z uzyskaną produkcją. Można było obliczyć pasze w wartościach pieniężnych, posługując się cenami porównywalnymi. Początkowo nawet obliczenie takie zostało dokonane. Jednakże ceny nie zawsze prawidłowo odzwierciedlały wzajemne stosunki pomiędzy samymi paszami z punktu widzenia ich wartości odżywczych, a również tym bardziej wskutek takich czy innych warunków gospodarczych, pasze nie wykazują prawidłowych relacji do produkcji. Nadto powstawało pytanie, które ceny z wielu istniejących przyjąć do takich przeliczeń¹.

Tabela 3

Zużycie pasz dla zwierząt gospodarskich ogółem oraz produkcja zwierzęca ogółem w latach 1952/53—1960/61

Na 1 gospodarstwo w jednostkach zbożowych

Wyszczególnienie	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Zboża	17,2	15,4	15,6	19,5	20,7	23,2	23,6	25,6	28,3
Otręby	4,4	3,9	4,0	4,2	4,3	5,1	5,1	5,4	4,2
Mieszanki treściwe	0,2	0,3	0,4	0,5	0,4	0,8	1,3	1,7	1,8
Pasze treściwe razem	21,8	19,6	20,0	24,2	25,4	29,1	30,0	32,7	34,3
Ziemniaki	15,6	16,5	18,8	16,6	21,2	20,4	19,1	19,3	19,3
Inne okopowe	3,0	3,5	3,8	3,9	4,0	4,6	4,9	4,1	4,8
Siano łąkowe	7,2	8,1	9,0	9,2	9,8	10,0	11,3	11,0	12,0
Siano inne	6,1	6,7	6,3	8,4	8,0	9,3	9,4	9,4	7,7
Zielonki, kiszonki i inne	6,4	6,5	6,9	8,1	8,5	8,3	10,3	11,7	13,5
Słoma	7,5	6,4	6,4	6,0	7,4	8,1	7,7	8,2	7,8
Pastwisko (jako zielonka)	4,8	5,5	6,4	6,7	7,0	6,6	7,5	7,2	8,0
Mleko pełne	2,1	2,5	3,0	3,6	3,4	3,3	3,7	4,1	4,6
Mleko chude	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	1,2	1,3	1,3
Pasze razem (wraz z koźmi)	75,4	76,2	81,5	87,7	95,8	100,8	105,1	109,0	113,3
Inwentarz żywy ogółem w sztukach dużych (wraz z koźmi)	4,9	5,0	5,1	5,3	5,9	5,5	5,4	5,6	5,6
Pasze razem (bez koni)	60,3	61,4	66,3	71,3	78,0	82,3	85,4	88,7	93,6
Produkcja zwierzęca ogółem	59,3	60,4	64,9	70,0	76,5	81,5	84,1	86,8	92,2

Nie dokonano przeliczeń w jednostkach owsianych, ponieważ mają one tylko zastosowanie do pasz, natomiast nie mogą być użyte do przeliczania produkcji zwierzęcej.

¹ Przyjęte przez nas jednostki zbożowe zostały opracowane w 1944 r. przez E. Wörmanna i opublikowane w *Mitteilungen für die Landwirtschaft* 59 Jahrgang H-36.

Zawarte w tab. 3 ogólne zużycie pasz dla zwierząt gospodarskich (łącznie z końmi) wskazuje, że w ciągu dziewięciu porównywanych lat ogólna pula zużywanych pasz stale zwiększała się, osiągając w 1960/61 r. wzrost o 50% w stosunku do 1952/53 r. Zużycie pasz treściwych rosło w nieco większym stopniu, zwłaszcza w ostatnich latach. Pasze te miały zresztą największy udział w ogólnej puli spasanania, gdyż stanowiły w 1960/61 r. przeszło 30%. Należy zaznaczyć, że rozpatrujemy oddzielnie zboża i otręby. Otręby bowiem nie obciążają w zasadzie bilansu zbożowego, są dodatkiem, który łagodzi deficyt, natomiast istotne znaczenie ma spasanie w ziarnie bądź w śrucie bezpośrednio obciążające rozdysponowanie zbóż. Jak wynika z tab. 3, dynamika spasanego ziarna jest silniejsza niż dynamika pasz treściwych w ogóle, zwłaszcza w 1960/61 r., kiedy spasanie otrąb silnie spadło z powodu znacznie zmniejszonej sprzedaży przez państwo.

Należy podkreślić malejące znaczenie ziemniaków, zwłaszcza w ostatnich trzech latach. Pewne ich uzupełnienie następuje w rosnącym spasananiu okopowych, jednakże w stopniu niedostatecznym.

Wzrost w ciągu dziewięciu lat produkcji zwierzęcej (bydło, trzoda i drób razem) o 41% musiał spowodować również poważną zwyżkę wszystkich pasz niezbędnych dla tej produkcji. Szczególnie wzrosło spasanie zielonek i kiszzonek oraz mleka pełnego. Również poważnie wzrosło zużycie siana.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że struktura pasz zmienia się stosunkowo nieznacznie i ma jak gdyby pewne stałe proporcje.

Przechodząc do analizy tab. 4, zawierającej zestawienie pasz zużytych dla bydła, możemy stwierdzić na wstępie, że prawie połowę ogólnej masy pasz, wyrażonych w jednostkach zbożowych, przeznaczają się dla bydła. Jednakże pasze treściwe tylko w 14% obciążają bydło. W ogólnej puli pasz zużywanych dla bydła, pasze treściwe stanowią od 6,9 do 10,5% w zależności od roku, przy tym w równej mierze zużywana jest śruta bądź ziarno, jak i otręby, około 25% stanowi siano, a zielonki łącznie z pastwiskiem przeszło 30%, słoma — około 16%. Odnotować należy silną dynamikę zużycia zielonek i kiszzonek oraz mleka.

Udział pasz przeznaczanych dla trzody w masie pasz zużywanych przez cały inwentarz żywy wynosi przeszło 27%. Udział natomiast trzody w spasanianiu pasz treściwych stanowi prawie 39%. Udział jednak zużywanych przez trzodę ziemniaków stanowi około 75% całej puli spasananej w gospodarstwie (tab. 5).

W ciągu dziewięciu lat ogólna pula pasz zużywanych przez trzodę wzrosła o 37%, zaś pasz treściwych — 51% przy jednocześnie ustabilizowanym od trzech lat poziomie spasanania ziemniaków. Silnie natomiast różnie spasanie innych okopowych (szesnastokrotnie), zielonek (trzy i półkrotnie), mleka chudego (o około 60%).

W ogólnej puli pasz zużywanych przez trzodę chlewną w 1960/61 r. około 44% stanowią pasze treściwe, około 47% ziemniaki, 4,5% mleko chude, a resztę inne pasze. Nie uwzględniamy tu, tak zresztą jak przy bydle, pasz nieuchwytnych.

W ostatnich latach widzimy wyraźny wzrost zużycia pasz treściwych przez trzodę, a ściślej mówiąc śruty i mieszanek treściwych, przy jednoczesnym spadku zużycia otrąb, które przeznaczane są dla bydła.

Tabela 4

**Zużycie pasz dla bydła oraz produkcja żywca bydlęcego i mleka
w latach 1952/53—1960/61**

Na 1 gospodarstwo w jednostkach zbożowych

Wyszczególnienie	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Zboża	1,2	1,2	1,3	1,9	1,8	2,2	1,9	2,5	2,6
Otręby	1,5	1,2	1,3	1,5	1,4	2,0	2,3	2,5	1,7
Mieszanki treściwe	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5
Pasze treściwe razem	2,8	2,5	2,7	3,5	3,3	4,4	4,5	5,4	4,8
Ziemniaki	2,4	2,7	3,4	2,1	4,3	3,3	3,3	3,6	3,2
Inne okopowe	2,7	3,0	3,4	3,5	3,5	4,2	4,6	3,7	4,1
Siano łąkowe	5,0	5,7	6,3	6,4	6,8	7,4	8,1	7,4	8,7
Siano inne	4,3	4,7	4,4	5,9	5,6	6,9	6,8	6,3	5,6
Zielonki, kiszonki i inne	5,6	5,8	6,0	7,2	7,5	7,5	9,2	10,4	12,0
Słoma	5,0	4,3	4,2	4,0	5,0	5,5	5,2	5,5	5,2
Pastwisko (jako zielonka)	3,9	4,4	5,1	5,3	5,6	5,3	6,0	5,8	6,4
Mleko pełne	2,0	2,5	3,0	3,6	3,4	3,3	3,7	4,1	4,6
Pasze razem	33,7	35,6	38,5	41,5	45,0	47,8	51,4	52,2	54,6
Produkcja bydła ogółem	40,6	42,5	45,5	48,4	51,0	52,7	54,8	57,6	57,7
Produkcja żywca	12,2	12,8	14,4	15,9	16,0	15,5	16,0	17,9	18,8
Produkcja mleka	28,4	29,7	31,1	32,5	35,0	37,2	38,8	39,7	38,9
Bydło ogółem w sztukach dorosłych	2,7	2,7	2,8	2,9	2,9	3,0	3,0	3,0	3,0

Tabela 5

**Zużycie pasz dla trzody chlewnej oraz produkcja żywca wieprzowego
w latach 1952/53—1960/61**

Na 1 gospodarstwo w jednostkach zbożowych

Wyszczególnienie	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Zboża	6,3	5,6	5,7	7,5	7,7	8,5	7,9	8,6	10,3
Otręby	2,3	2,1	2,1	2,2	2,3	2,5	2,2	2,1	1,7
Mieszanki treściwe	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,6	0,9	1,2	1,2
Pasze treściwe razem	8,8	7,9	8,1	10,0	10,3	11,6	11,0	11,9	13,2
Ziemniaki	11,9	12,2	13,6	13,2	15,2	15,5	14,1	13,9	14,1
Inne okopowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,2	0,5
Zielonki, kiszonki i inne	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,6	0,5	0,8	0,9
Mleko chude	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3
Pasze razem	21,9	21,3	22,9	24,5	27,0	28,8	27,0	28,0	30,0
Produkcja żywca	26,4	24,9	26,9	29,8	31,7	32,6	31,1	32,1	34,6
Trzoda chlewna ogółem w sztukach dorosłych	2,3	2,3	2,4	2,6	2,8	2,8	2,5	2,5	2,6

Tabela 6

Zużycie pasz dla drobiu oraz produkcja jaj i żywca w latach 1952/53—1960/61

Na 1 gospodarstwo w jednostkach zbożowych

Wyszczególnienie	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Zboża	2,4	2,1	2,2	2,6	3,0	3,4	4,1	4,5	5,4
Otręby	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5
Mieszanki treściwe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Pasze treściwe razem	2,8	2,5	2,6	3,0	3,4	3,9	4,7	5,2	6,0
Ziemniaki	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	1,1	1,1	1,4	1,6
Pasze razem	3,7	4,4	3,5	3,9	4,5	5,0	5,8	6,6	7,6
Produkcja jaj i żywca	5,5	5,2	5,5	5,8	6,4	6,6	7,5	8,6	10,2
Drób ogółem w sztukach statystycznych	43,7	44,7	44,4	47,9	49,8	54,0	63,4	69,4	75,0

Tabela 7

Zużycie pasz dla koni w latach 1952/53—1960/61

Na 1 gospodarstwo w jednostkach zbożowych

Wyszczególnienie	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61
Zboża	7,3	6,4	6,4	7,4	8,0	9,0	9,6	9,8	9,8
Otręby	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Pasze treściwe razem	7,4	6,6	6,6	7,5	8,1	9,1	9,7	10,0	10,0
Ziemniaki	0,4	0,7	0,8	0,4	0,6	0,4	0,5	0,3	0,4
Inne okopowe	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1
Siano łąkowe	1,9	2,1	2,3	2,4	2,5	2,3	2,8	3,1	3,0
Siano inne	1,6	1,8	1,6	2,2	2,1	2,2	2,4	2,6	1,9
Zielonki, kiszonki i inne	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,4	0,4	0,3	0,3
Słoma	2,4	2,1	2,1	2,0	2,4	2,7	2,5	2,7	2,6
Pastwisko (jako zielonka)	0,8	0,9	1,1	1,1	1,2	1,1	1,3	1,2	1,4
Pasze razem	15,1	14,8	15,2	16,4	17,8	18,5	19,7	20,3	19,7
Konie ogółem w sztukach dorosłych	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1

Rozpatrując zużycie pasz przez drób (tab. 6), ograniczymy się do uwzględnienia tylko pasz treściwych i ziemniaków. Pasze te będą stanowiły przeszło 90% całości pasz zużywanych przez drób, poza poważną masą pasz nieuchwytnych. Uwzględnione pasze dla drobiu stanowiły w 1960/61 r. 6,6% ogółu pasz zużytych w gospodarstwie, natomiast w 1952/53 r. tylko 5%. Podstawę żywienia drobiu stanowią pasze treściwe, a głównie ziarno, którego spasanie wzrosło przeszło dwukrotnie. Wzmagał się udział zbóż w ogólnej puli spasania drobiu, malał nato-

miast udział otrąb i ziemniaków. W ogólnej puli pasz treściwych zużywanych przez inwentarz udział drobiu wynosił 17,7% w 1960/61 r.

Pasze ogółem przeznaczone dla koni stanowiły około 17% ogółu pasz, natomiast pasze treściwe dla koni wynosiły około 29% pasz treściwych zużywanych w gospodarstwach. Przy tym ziarno bądź śruta stanowiły około 98% spasionych pasz treściwych. Udział pasz treściwych w ogólnym zużyciu pasz przez konie wynosił w ostatnich latach około 50% (tab. 7).

Ogólna pula pasz dla koni wzrosła o 33%, natomiast spasanie zbóż wzrosło o 35%. Zrozumiałe, że wzrost produkcji zwierzęcej (w ciągu 9 lat o przeszło 40%) musiał powodować wzrost zużycia pasz, natomiast nie jest zrozumiałe co wpływało na wzrost zużycia pasz dla koni (aż o 30%). Należy zaznaczyć, że liczba koni roboczych w przeliczeniu na 1 gospodarstwo w badanym okresie pozostawała prawie bez zmian, przy wzroście wykorzystania koni w gospodarstwie.

Wzrost obowiązków nakładanych na konia może być mierzony wzrostem produkcji globalnej, która w ciągu badanych lat wzrosła o 34%. Natomiast zużycie pasz przez konie wzrosło w analogicznym okresie o 33%.

Jeśli porównamy faktyczne żywienie konia roboczego z normami zalecanymi, to okaże się, że w dalszym ciągu, mimo ogólnego wzrostu zużycia pasz przez konie, odżywianie ich oparte jest, nawet w gospodarstwach prowadzących rachunkowość, w dużej mierze na sieczce.

Wyszczególnienie	Normy zalecane ¹ w q	Dawki stosowane w badanych go- spodarstwach w q
Siano	13	12
Zielonki	25	11
Słoma i plewy	10	17
Okopowe	15	2,5
Treściwe	15	10

Porównanie zużycia pasz przez poszczególne zwierzęta z uzyskaną od tych zwierząt produkcją pozwala stwierdzić, że zużycie pasz rośnie względnie szybciej niż produkcja (tab. 8), zwłaszcza w przypadku bydła. Mimo, iż dynamika zużycia pasz jest większa niż dynamika produkcji, niemniej ilość zużywanych pasz jest z reguły niższa niż osiągnięta produkcja. Jednakże dla uzyskania 100 jednostek produkcji bydła (mleko i żywiec łącznie) w 1952/53 r. zużywano 83 jednostki pasz, zaś dla uzyskania tych samych 100 jednostek produkcji w roku 1960/61 zużywano 95 jednostek pasz. Podobnie, choć mniej jaskrawo, kształtują się stosunki w produkcji trzody i drobiu. Wydaje się, że przyczyna leży w silnej intensyfikacji produkcji bydła i drobiu oraz w zwiększającym

¹ Patrz Poradnik Rolniczy w Tablicach. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Warszawa 1962.

się udziale w tej produkcji żywca bydlęcego i drobiowego. W zużyciu pasz treściwych również można zauważyć w ostatnich 4 latach wyższe dawki spasanania dla osiągnięcia 100 jednostek produkcji.

Tabela 8

**Dynamika zużycia pasz i produkcji uzyskanej na 1 gospodarstwo
w latach 1952/53—1960/61
Rok 1952/53 = 100**

Lata	Bydło				Trzoda		Drób		Pasze na pro- dukcję zwierzę- cą ogó- łem	Produk- cja zwię- rzęca ogółem
	pasze ogó- łem	produkcja			pasze ogó- łem	pro- duk- cja żywca	pasze ogó- łem	pro- duk- cja jaj i żyw- ca		
		ogó- łem	żywca	mleka						
1953/54	106	105	105	105	98	94	93	98	102	101
1954/55	114	112	118	110	105	102	96	104	110	108
1955/56	123	119	131	115	112	113	106	109	118	116
1956/57	133	126	132	123	124	120	123	121	129	123
1957/58	142	130	128	131	132	124	134	125	138	127
1958/59	152	135	132	137	123	118	157	142	142	129
1959/60	155	142	147	140	128	122	180	162	146	136
1960/61	162	142	155	137	137	131	206	192	156	142

Dokupno pasz treściwych na rynku uspołecznionym

Sprawa dokupna zbóż na rynku uspołecznionym przez gospodarstwa chłopskie, pod różnymi postaciami (śruta, chleb, mąka, kasza itp.), nabiera coraz większych rozmiarów, co zwłaszcza zaznaczyło się w 1960/61 r. Przedstawiając obliczenia z tego zakresu, nie ograniczymy się jedynie do ziarna lub śruty, którą wieś kupuje od państwa na paszę, lecz ujmemy całość dokupna na spożycie lub wysiew zarówno w postaci przetworów zbożowych, przeliczając je na ziarno, jak i samego ziarna. Rzecz jasna nie interesują nas w tym miejscu otręby, ani mieszanek treściwe (tab. 9).

Sprzedaż zbóż państwu poza wyróżniającym się rokiem 1960/61 o wyjątkowo niskim poziomie, jest raczej dość ustabilizowana, natomiast dokupno zbóż od państwa zarówno na spasanie, jak i na spożycie, w ostatnich dwóch latach, a zwłaszcza w 1960/61 r. wzrosło bardzo poważnie, tzn. o 150 kg na gospodarstwo. Niski poziom sprzedaży zbóż w tym samym roku powodował, że udział zbóż dokupionych wynosił 75% sprzedanego zboża. Znaczy to, że w 1960/61 r. 75% zboża w różnej postaci wróciło z powrotem do gospodarstw chłopskich. W innych latach, łącznie rok 1952/53, dokupno zbóż wahało się w granicach 25—43% sprzedaży.

Rozpatrując dokupno zbóż od państwa, interesuje nas podział ogólnej puli dokupna na spasanie i na spożycie. Jaka była dynamika obu tych

Tabela 9

**Sprzedaż zbóż państwu oraz dokupno zbóż na rynku społecznym
przez gospodarstwa badane w latach 1952/53—1960/61**

Na 1 gospodarstwo

Lata	Sprzedaż zbóż pań- stwu	Dokupno zbóż od państwa	Dokupno w % sprzedaży	Rok 1952/53 = 100	
	kg			sprzedaż zbóż państwu	dokupno zbóż od państwa
1952/53	916	149	16,3	100	100
1953/54	764	316	41,4	83	212
1954/55	819	316	38,6	89	212
1955/56	979	303	30,9	107	203
1956/57	857	240	28,0	94	161
1957/58	839	210	25,0	92	141
1958/59	797	260	32,6	87	174
1959/60	859	365	42,5	94	245
1960/61	685	515	75,2	75	346

części oraz w jakim stosunku pozostawała do produkcji, spasanania i spożycia.

W latach 1953/54—1955/56 w okresie trwania akcji „H”, gospodarstwa chłopskie zakupowały dość znaczne ilości pasz w postaci śruty bądź ziarna. W latach 1956/57—1958/59 ilość dokupionego ziarna spadła przeszło o połowę, aby w dwóch ostatnich latach, a zwłaszcza w 1960/61 r. znów znacznie wzrosnąć. Rzecz jasna, dokupno śruty bądź ziarna na paszę musi być rozpatrywane łącznie z dokupnem otrąb i mieszanek treściwych, co też zostanie uczynione nieco niżej. W tym miejscu jednak, z punktu widzenia ścisłego bilansu zbożowego, interesuje nas tylko dokupno ziarna.

Dokupno zbóż bądź przetworów zbożowych na spożycie (głównie chleb i mąka pszenna) ma tendencję do trwałego wzrostu nieco zahamowanego w latach 1955/56—1957/58 zarządzeniami o dostarczaniu przez chłopów ziarna, w zamian za kupowany chleb. Od 1958/59 r. dokupno chleba i mąki pszennej znacznie rośnie, osiągając w 1960/61 r. w porównaniu do 1952/53 r. trzy i półkrotny wzrost, co jest wyrazem postępującego procesu denaturalizacji spożycia na wsi.

Wzrost dokupna zbóż zarówno dla celów konsumpcyjnych, jak też na spasanie powodował, że ogólna pula dokupna bardzo wydatnie wzrosła, zwłaszcza w 1960/61 r. Stanowiła ona w tym czasie 11,4% ogólnej produkcji zbóż. Masa dokupionego zboża na spożycie stanowiła w tymże roku około 27% ogólnego spożycia zbóż w gospodarstwach badanych, a zboże na spasanie — 8,4% ilości zbóż spasionych w ogóle. Okazuje się jednak, że w latach 1953/54—1955/56 udział zboża dokupionego na spasanie w stosunku do ogólnej puli zbóż spasionych był większy niż w 1960/61 r., ale też pula dokupna na paszę była w pierwszym okresie znacznie mniejsza niż w 1960/61 r.

Dotychczas rozpatrywaliśmy tylko dokupno samych zbóż i śruty. Jednakże dla uzyskania pełnego obrazu dokupna pasz treściwych musimy

Tabela 10

Dokupno przez gospodarstwa badane na rynku uspołecznionym zbóż ogółem, w tym paszę i na spożycie¹ w latach 1952/53—1960/61. Na 1 gospodarstwo

Lata	Dokupno w kg			Dynamika dokupna			Udział dokupna		
	ogółem	w tym		Rok 1952/53 = 100			ogółem w % produkcji	na paszę w % spasilania ogółem	na spożycie w % spożycia ogółem
		na paszę	na spożycie	ogółem	na paszę	na spożycie			
1952/53	149	67	75	100	100	100	3,5	4,0	7,3
1953/54	316	168	113	212	251	151	8,7	11,3	11,4
1954/55	316	153	159	212	228	212	8,8	10,2	16,6
1955/56	303	171	140	203	255	187	6,9	9,1	13,9
1956/57	240	73	143	161	109	191	5,5	3,7	14,2
1957/58	210	71	146	141	106	195	4,4	3,2	14,6
1958/59	260	78	166	174	116	221	5,8	3,5	17,0
1959/60	365	155	190	245	231	253	7,6	6,3	19,4
1960/61	515	227	258	346	339	344	11,4	8,4	26,7

¹ Wraz z dokupnem śruty, mąki, kaszy i pieczywa w przeliczeniu na ziarno.

uwzględnić również dokupno otręb i mieszanek treściwych, które niekiedy znacznie przewyższają dokupno śruty. Sprawę ogólnego dokupna pasz treściwych rozpatrujemy w tab. 11.

Tabela 11

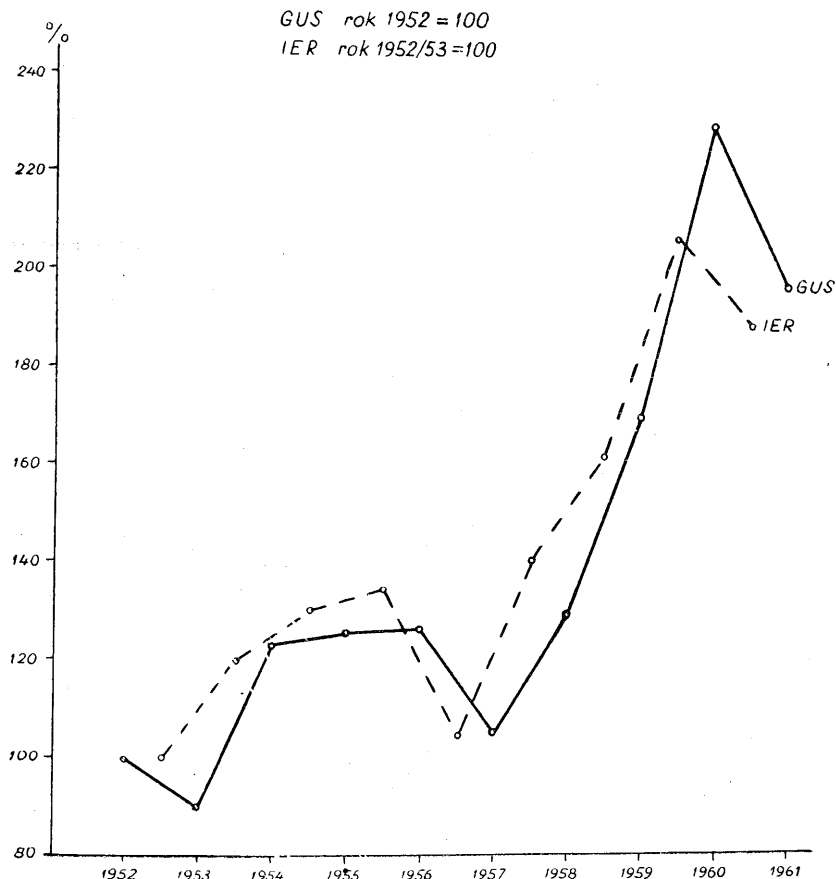
Dokupno pasz treściwych na rynku uspołecznionym przez gospodarstwa badane w latach 1952/53—1960/61. Na 1 gospodarstwo

Lata	Dokupno w kg				Rok 1952/53 = 100		Udział dokupna w ogólnej puli pasz treściwych w %
	ogółem	zbóż	otręb	mieszank	dokupno ogółem	spasilanie pasz treściwych ogółem	
1952/53	332	67	240	25	100	100	14,5
1953/54	398	168	198	32	120	89	19,4
1954/55	432	153	238	41	130	91	20,6
1955/56	449	171	232	46	135	110	17,8
1956/57	350	73	238	39	105	116	13,2
1957/58	468	71	313	84	141	133	15,4
1958/59	538	78	332	128	162	137	17,2
1959/60	688	155	363	170	207	149	20,2
1960/61	627	227	221	179	189	154	17,8

Jak wynika z tab. 11, najwyższa ilość pasz treściwych została dokupiona nie w 1960/61 r., jak to mogło wynikać z analizy dokupna ziarna, lecz w 1959/60 r. kiedy ilość dokupionych otręb osiągnęła najwyższy poziom. W roku następnym 1960/61 ilość dokupionych otręb była znacznie niższa niż w roku 1952/53. Mimo znacznej wyżki, w omawianym roku, dokupna śruty, spadek dokupna otręb był tak znaczny, że nie zdołał wyrównać ogólnej puli dokupna pasz treściwych.

Porównanie dynamiki dokupna pasz treściwych od 1952/53 r. na tle dynamiki ogólnej puli spasionych pasz treściwych (łącznie z dokupnem) wskazuje, że ogólna pula spasionych pasz treściwych nieustannie rośnie z wyjątkiem lat 1953/54 i 1954/55 o niskich urodzajach zbóż. Zwłaszcza daje się zauważyć poważny wzrost od 1957/58 r.

Udział pasz dokupionych w ogólnej puli zużywanych pasz treściwych wahał się od 13,2 w 1956/57 r. do 20,6% w 1954/55 r., kiedy to ogólna pula spasionych pasz treściwych była stosunkowo niska. Średnio dla badanych lat udział pasz treściwych dokupionych wynosił 17,4%.

Wykres 2. Sprzedaż pasz treściwych gospodarstwom chłopskim przez państwo wg GUS w latach 1952—1961 oraz dokupno pasz treściwych od państwa przez gospodarstwa prowadzące rachunkowość wg IER w latach 1952/53—1960/61

Dla potwierdzenia reprezentatywności wyników rachunkowości porównaliśmy dynamikę dokupna pasz treściwych przez gospodarstwa prowadzące rachunkowość z rozwojem sprzedaży przez państwo pasz treściwych chłopom w latach 1952—1961 (w oparciu o dane GUS). Wyniki porównania ilustruje wykres 2. Wykres wskazuje na podobną dynamikę zjawisk i podobne kierunki zmian, niezależnie od faktu, że dane IER obliczone są dla lat gospodarczych, a dane GUS dla lat kalendarzowych. Dokonane porównanie pozwala na ustosunkowanie się do wyników uzyskanych z gospodarstw badanych z większym zaufaniem.

Materiały uzyskane z gospodarstw prowadzących rachunkowość pozwalają również na pewne rozeznanie w zakresie kształtowania się dokupna pasz treściwych w zależności od wielkości gospodarstw oraz w poszczególnych okręgach rolniczych.

	Przyrost w %
Polska	40
Gospodarstwa do 3 ha	41
„ 3—7 „	37
„ 7—10 „	37
„ 10—15 „	38
„ 15 i więcej ha	37
Okręg I Północny Zachodni	38
„ II Północny Wschodni	29
„ III Zachodni Graniczny	31
„ IV Środkowy Zachodni	18 (26 — 1959/60)
„ V Środkowy Wschodni	35 (40 — 1959/60)
„ VI Wschodni Graniczny	49
„ VII + X Południowy Zachodni + Górski Zachodni	30
„ VIII Górniczo-przemysłowy	55
„ IX Południowy Wschodni	51
„ XI Górski Wschodni	64

W tab. 12 zestawiamy za okres sześciolate 1955/56—1960/61 dokupno pasz treściwych w poszczególnych latach oraz średnio w okresie sześciolate na tle ogólnego zużycia pasz. Część pierwsza tabeli dotyczy ogólnego zużycia pasz treściwych dla wszystkich zwierząt gospodarskich w poszczególnych okręgach kraju w przeliczeniu na 1 gospodarstwo, część druga zawiera dokupno pasz treściwych.

Ogólne zużycie pasz treściwych w przeliczeniu na 1 gospodarstwo wzrosło w ciągu sześciu lat, zarówno ogólnie dla kraju, jak też w poszczególnych grupach wielkości gospodarstw, o około 40%. Kształtowanie się natomiast dynamiki puli pasz treściwych w poszczególnych okręgach rolniczych wykazuje poważne zróżnicowanie. Większość okręgów odznaczała się stałym wzrostem zużycia pasz treściwych. Natomiast okręg III zielonogórski i IV poznańsko-bydgoski osiągały szczyt zużycia pasz treściwych w 1959/60 r., kiedy to w tych okręgach był nieurodzaj okopowych. Niżej zestawiamy procentowy przyrost zużycia pasz treściwych w 1960/61 r. w stosunku do 1955/56 r.

Tabela 12

**Ogólne zużycie pasz treściwych oraz ich dokupno od państwa
w latach 1955/56—1960/61. Na 1 gospodarstwo**

Grupy gospodarstw Okręgi rolnicze	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	Srednio w latach 1955/56—1960/61
Ogólne zużycie pasz treściwych w kg							
Polska	2523	2648	3041	3130	3405	2528	3046
do 3 ha	1349	1313	1385	1355	1665	1766	1455
3— 7 „	2233	2362	2751	2865	3123	3069	2734
7—10 „	3327	3604	4213	4088	4471	4549	4042
10—15 „	4220	4350	5007	5181	5597	5838	5032
15 i więcej ha	6198	6008	7427	7476	7868	8518	7249
I Północny Zachodni	3215	3380	3530	3781	3941	4425	3712
II Północny Wschodni	3281	3412	3597	3656	4019	4219	3697
III Zachodni Graniczny	3038	3228	3986	4100	4245	3992	3765
IV Środkowy Zachodni	5037	5268	6176	6068	6322	5928	5800
V Środkowy Wschodni	2519	2648	3192	3042	3534	3399	3056
VI Wschodni Graniczny	2347	2167	2775	2802	3248	3490	2805
VII + X Południowy Zachodni + Górski Zachodni	3352	3555	3588	4196	4354	4346	3898
VIII Górniczo-przemysłowy	2257	2432	2468	2795	2966	3494	2735
IX Południowy Wschodni	1790	1976	2341	2354	2656	2704	2303
XI Górski Wschodni	1340	1242	1794	1896	1911	2192	1729

Pasze treściwe dokupione od państwa w kg

Polska	449	350	468	538	688	627	520
do 3 ha	310	217	241	202	364	391	287
3— 7 „	366	293	416	546	568	540	455
7—10 „	447	425	623	594	771	650	585
10—15 „	593	521	681	850	1118	887	775
15 i więcej ha	1241	973	1236	1619	1793	1422	1381
I Północny Zachodni	622	527	268	332	544	567	477
II Północny Wschodni	486	300	207	287	575	421	379
III Zachodni Graniczny	456	245	426	615	808	568	520
IV Środkowy Zachodni	1209	1091	1230	1402	1496	972	1233
V Środkowy Wschodni	379	355	663	670	834	677	596
VI Wschodni Graniczny	196	79	359	331	482	524	328
VII + X Południowy Zachodni + Górski Zachodni	535	254	346	636	602	559	489
VIII Górniczo-przemysłowy	317	224	256	249	376	543	327
IX Południowy Wschodni	353	268	362	449	548	564	424
XI Górski Wschodni	196	189	177	274	277	274	231

Przyglądając się tabeli 12 nie możemy się sugerować absolutnymi wielkościami zużycia pasz obliczonymi na 1 gospodarstwo dla wnioskowania o ogólnej masie tych pasz zużytych w danym okręgu. To samo dotyczy podziału według wielkości gospodarstw. Np. gospodarstwa o powierzchni 15 i więcej ha stanowią zaledwie około 3% w ogólnej masie gospodarstw rolnych w kraju. Okręg zaś IV poznańsko-bydgoski, odznaczający się najwyższą pulą spasaną na 1 gospodarstwo, ma około 13% ogółu gospodarstw rolnych w kraju. Dla właściwego określenia udziału poszczególnych grup wielkości gospodarstw oraz poszczególnych okręgów w ogólnej puli pasz zużywanych, dokonamy obliczenia na podstawie liczby gospodarstw wg spisu 1960 r. (ustalonej przez nas dla okręgów rolniczych) oraz przy użyciu uzyskanej puli pasz treściwych na gospodarstwo. Dane zawarte w części pierwszej tab. 12 muszą być do tego celu poprawione, ponieważ dotyczą tylko gospodarstw rolnych stanowiących główne źródło utrzymania rodziny, natomiast 600 tys. gospodarstw, które są ubocznym źródłem utrzymania, powinny być tu również brane pod uwagę. Ponieważ gospodarstwa tego typu są osobno badane przez IER, przeto zacierpnęliśmy uzupełniających informacji z tych badań.

Dokonanie omówionych wyliczeń wskazuje, że udział poszczególnych grup gospodarstw oraz okręgów rolniczych w ogólnej puli zużywanych pasz treściwych w 1960/61 r. był następujący:

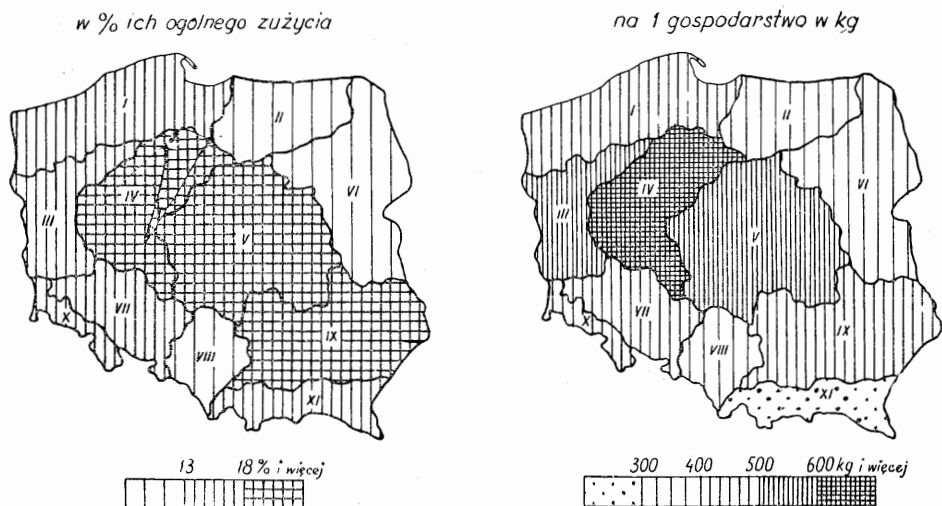
Polska	100,0
Gospodarstwa do 3 ha	18,2
„ 3—7 „	35,2
„ 7—10 „	21,2
„ 10—15 „	16,6
„ 15 i więcej ha	8,8
Okręg I Północny Zachodni	5,7
„ II Północny Wschodni	3,8
„ III Zachodni Graniczny	3,8
„ IV Środkowy Zachodni	12,6
„ V Środkowy Wschodni	24,6
„ VI Wschodni Graniczny	12,1
„ VII + X Południowy Zachodni + Górski Zachodni	8,6
„ VIII Górniczo-przemysłowy	6,4
„ IX Południowy Wschodni	18,5
„ XI Górski Wschodni	3,9

Jak wynika z obliczeń, największy udział w zużyciu pasz treściwych osiąga okręg V, następnie IX oraz IV i VI, to znaczy obszary ziem dawnych o największym nasileniu inwentarza żywego i największej liczbie gospodarstw.

Na podstawie drugiej części tab. 12 ogólnie można powiedzieć, że we wszystkich okręgach, z wyjątkiem I, podobnie jak w wynikach otrzymanych dla całego kraju, najwyższe dokupno pasz wystąpiło w 1959/60 r. a najniższe w 1956/57 r.

Wyraźny spadek dokupna widoczny jest w 1960/61 r. Wyjątek stanowią okręgi VI, VIII i IX, gdzie dokupno rośnie nadal. Wymienione okręgi w 1960/61 r. zostały dotknięte powodzią i z tych zapewne względów były uprzywilejowane przy dostarczaniu pasz treściwych. Wysokość puli dokupna jest wyraźnie różnicowana w poszczególnych okręgach. Na podstawie średniego wyniku za okres sześciu lat możemy stwierdzić, że najwyższy poziom dokupna osiągały gospodarstwa okręgu IV poznańsko-bydgoskiego, następne miejsce o przeszło dwukrotnie niższym poziomie miały okręgi: V — warszawsko-łódzki i III — zielonogórski. Najniższy zaś poziom dokupna wystąpił w okręgach: VI — białostockim, VIII — górniczo-przemysłowym oraz XI — górskim wschodnim. Należy jednak podkreślić, że w okręgach VI i VIII istniała w ostatnich dwóch latach rosnąca tendencja kupna pasz.

Najwyższy udział dokupionych pasz treściwych w ogólnej masie tychże pasz zużytych był również w 1959/60 r. mimo, iż w poszczególnych okręgach rolniczych obraz nie był jednolity. Spadek dokupna pasz treściwych w 1960/61 r. wiąże się ściśle z jednoczesnym spadkiem w tym roku sprzedaży zbóż państwu.

Kartogram 1. Dokupno pasz treściwych od państwa wg okręgów rolniczych średnio w latach 1955/56—1960/61

Średni, za okres sześciu lat, udział pasz treściwych dokupionych w ogólnej puli tych pasz daje nam do pewnego stopnia rejonizację zapotrzebowania na pasze treściwe, po uwzględnieniu pewnej korekty z tytułu wadliwej dystrybucji.

Największe dokupno w stosunku do zużycia pasz treściwych miały okręgi o największym nasileniu inwentarza żywego, jak: poznańsko-bydgoski 21,3%, warszawsko-łódzki 19,5% oraz południowo-wschodni 18,4% (patrz kartogram 1).

Dokupno pasz treściwych rozpatrywane według grup wielkości gospodarstw wskazuje, że w gospodarstwach o obszarze 15 i więcej ha do-

kupuje się pięciokrotnie więcej pasz treściwych niż w gospodarstwach do 3 ha, choć obie grupy mają zbliżony udział pasz dokupionych w ogólnej puli zużytych pasz treściwych. W pozostałych grupach obszarowych udział ten jest dość podobny i waha się w granicach 14,5 do 16,6%.

МАРИЯ ЧЕРНЕВСКА
Институт Экономики Сельского Хозяйства
В а р ш а в а

РАСХОД КОНЦЕНТРИРОВАННЫХ КОРМОВ В КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ В 1952/1963—1960/1961 ГОДАХ

С о д е р ж а н и е

Опираясь на данные финансово-производственной учетности, организованной Институтом Экономики Сельского Хозяйства в 1200 крестьянских хозяйствах, произведен анализ расхода концентрированных кормов в 1952/53—1960/61 годах.

Предварительно показывается расход фуражного зерна в сопоставлении с общим распределением зерновой продукции. Констатируется быстрый рост откорма животных зерном в отличие от других статей зернового баланса (потребление, продажа, посев), которые довольно постоянные либо уменьшаются. На протяжении девяти лет количество зерна предназначенного на откорм сельхозживотных возросло на свыше 60%.

Затем в статье приводится структура фуражного зерна, то есть удельный вес отдельных зерновых культур во всем количестве зерна израсходованного на откорм каждого вида сельскохозяйственных животных, определяется также удельный вес отдельных сельхозживотных в кормлении отдельными зерновыми культурами.

Затем показывается удельный вес и динамика расхода концентрированных кормов в сравнении с кормовым балансом в целом, а также с общим количеством кормов потребляемых отдельными видами сельскохозяйственных животных.

В заключении приводится анализ оборота зерном между государством и крестьянскими хозяйствами. Показано продажу зерна государству и покупку зерна и продуктов переработки в общественной торговой сети на производственные и потребительские цели. Из анализа вытекает, что в 1960/61 году из общего количества зерна проданного государству, около 75% поступило обратно в крестьянские хозяйства в виде муки и хлеба или в виде кормов и семян.

MARIA CZERNIEWSKA
Institute of Agricultural Economics
Warsaw

**UTILIZATION OF CONCENTRATED FEEDSTUFFS IN PEASANT FARMS
IN 1952/53—1960/61**

S u m m a r y

Basing on the results of agricultural accounting run by the Institute of Agricultural Economics in 1200 peasant farms, utilization of concentrated feedstuffs has been analyzed for the years 1952/53 and 1960/61.

At the beginning the problem of grain feeding is introduced on the background of general grain turnover, ascertaining considerable dynamics of feeding on the background of a rather stabilized or decreasing such data of grain balance as: consumption, sale, sowing. During the nine years of investigations the pool of grains utilized for the feeding purposes increased by over 60%.

Further on the structure of grain feeding is presented, i. e., the share of particular grains in the total pool of grains utilized for the feeding purposes according to different farm animals, as well as the share of particular animals in feeding of separate grains is determined.

The author discusses, too, the share and dynamics of utilization of concentrated feedstuffs on the background of total feedstuff balance in the farms under investigation, as well as on the background of total pool of feedstuffs utilized by separate kinds of farm animals.

In conclusion the author analyses the grain turnover between the state and the peasant farms, i. e., the sale of grains to the state and purchase of grains and other products on socialized market both for consumptional and for productional purposes are presented.

As the result of the above analysis it follows that in 1960/61 out of the total pool of grains sold to the state, about 75% has returned to the peasant farms in the form of flour or bread, feedstuffs and sowing grain.